

צדק דלים

עקרונות דיני הרווחה מן התורה לספרות חז"ל

בנימין פורת

בליבת הנושאים שהעסיקו את המשפט העברי משחר ימיו, החל מחומשי התורה ועד פוסקי זמננו, ניצב תחום הצדק החברתי. הדאגה לרווחתם של העניים ושל שאר בני השכבות החלשות נקבעה במורשת היהודית כאחד מן התחומים המרכזיים שהמשפט מופקד על הסדרתו. תחום זה, המכונה כיום דיני רווחה וביטחון סוציאלי, או זכויות חברתיות-כלכליות, הוא מן הנושאים הוותיקים ביותר בעולמו של המשפט העברי, ולו הוא הקדיש את מעייניו באופן נמרץ ובצורה מקיפה.

חיבור זה מוקדש לעיון בתפיסות הניבטות מתוך דיני הרווחה שבחומשי התורה ומדיני הצדקה שהתפתחו מאוחר יותר בספרות חז"ל. העיון הנפרש לאורך הספר מעלה כי בצד קווי הדמיון שיש ביניהן מצויים גם קווי שוני. אומנם מבחינות מסוימות דיני צדקה של חז"ל ממשיכים את החזון שהתורה מתווה בחקיקתה החברתית-כלכלית, אך מבחינות אחרות הם מציגים חזון חברתי שונה. בהקשרם של דיני הרווחה, המעבר מן המקרא לעולמם של חכמים מבטא רצף ותמורה כאחד.

הטענה המרכזית של חיבור זה היא כי התורה וספרות חז"ל מכילות יותר מהצעה אחת לדמותה של החברה הצודקת וכי דרושה הבנה מעמיקה של מערכות היחסים בין שני חזונות אלה. חיבור זה נועד לסייע בחידוד ההקשבה לקולות הייחודיים שמקורות התורה וחז"ל משמיעים בתחום זה של דיני רווחה וצדק חברתי ולהזמין מחשבות חדשות על האפשרויות שהמורשת היהודית מציעה לדמותה של חברת מופת.

ד"ר בנימין פורת הוא ראש המכון לחקר המשפט העברי ע"ש מץ בפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים